大学尼泊尔语专业教材

综合尼泊尔语

第六册（下）

编者：鞠志松
何朝荣
校对：鞠志松

中国人民解放军外国语学院
一九九四·九

विषय सूची

पाठ	पृष्ठ	पृष्ठ संख्या
१. शिक्षा	१	१८
२. हिम-प्रपात	१९	२१
३. प्रेम	४०	१९
४. परालको आगो	६०	२८
५. बिचरी उ	८९	३७

पाठ १

शिक्षा

शिक्षा

शिक्षा मस्तिष्क उन्नत, हृदय विकसित र चेतना जागरित गराउने एउटा साधनविशेष हो । अतः यो प्रत्येक व्यक्ति धनीभन्दा धनी, गरीबभन्दा गरीबको निमित्त पनि अनिवार्य छ । बालक जन्मनासाथ जब च्यां च्यां गरेर रुन्छ त्यसै वेलादेखि उसको शिक्षाको प्रारम्भ हुन्छ । अक्षरारम्भदेखिन् शिक्षाको शुरू हुन्छ भन्ने धारणा गलत हो । अक्षरारम्भसम्ममा त बालकले हजारौं कुराको शिक्षा पाइसकेको हुन्छ । उ आकाशका सूर्य, चन्द्र, ताराहरु चिन्दछ, पृथ्वीको मानिस, गाई, घोडा, कुकुर, बिरालो, रुख, बिरुवा, फलफूल आदि चिन्दछ । पाठशालामा यस्तो काम हुन्छ, अस्पतालमा यस्तो, मन्दिर भनेको यस्तो ठाउं हो इत्यादि पनि । बालकको पहिलो पाठशाला प्रसूतिका गृह (सुत्केरी कोठा) नै हो । उ जन्मनसाथ उसलाई धाईले तातो पानीले स्नान गराइदिन्छ-पहिले शिर, मुख, अनि आङ, हात, गोडा । यही शिक्षा, स्नानको क्रम, उ बांचुञ्ज्यालसम गरिरहन्छ । प्रत्येक बालकले पाउने यो प्रथम शिक्षा हो । अनि उसले यस्तो प्रकारले अरु कुराहरुको पनि शिक्षा पाउंदै पाउंदै जान्छ र उसको शिक्षाको क्षेत्र

क्रमश: विस्तीर्ण र विशाल हुँदै आउँछ ।

अधिकांश मनुष्यहरूले शिक्षाको उद्देश्य उपाधि प्राप्ति गर्नु अर्थात् पेटपूर्ति गर्ने साधन प्राप्ति गर्नु भन्ने सम्झेका छन् । यदि पेट पाल्नाकै निमित्त शिक्षा प्राप्त गरिने होभने करौडौंपति, अरबौंपतिका छोरा छोरीहरू किन रातदिन शिक्षकको अदबमा बसेर, कष्ट भोगेर शिक्षा प्राप्त गर्छन् ? शिक्षाले पेटभरी दालभात खान दिने होइन । यसले विनय दिन्छ, सहानुभूति दिन्छ, सहनशीलता दिन्छ, आत्मामा दिव्य प्रकाश दिन्छ । अतएव शिक्षित मनुष्य अति नम्र मिलनशील हुन्छ । अर्काको दु:खमा आफू पनि दु:खित र सुखमा सुखी हुन्छ । उ आफ्नो स्वार्थको मात्र विचार गर्दैन, परार्थको निमित्त पनि प्रत्येक प्रयत्न गर्छ । उ दु:खमा विचलित, विकलित र सुखमा मदान्ध हुँदैन । हरेक परिस्थितिमा उ शरद्को झील जस्तो गम्भीर हुन्छ । उसको हृदयमा हमेशा शान्ति हुन्छ, संतोष हुन्छ । यी उपर्युक्त भावहरू धनले पाइँदैनन्, उच्च कुलको जन्मले पाइँदैनन्, अविरल परिश्रमले, संलग्नताले, रातदिनको तपस्या शिक्षाले मात्र पाइन्छन् ।

हाम्रो शिक्षाको प्रणाली कस्तो हुनुपर्छ, स्त्री जातिलाई

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

शिक्षा दिनाले कति लाभ हुन्छ, स्त्री र पुरुषको शिक्षामा कति समानता हुनुपर्छ , सह-शिक्षाको विषयमा अब म बिस्तार बिस्तार विवेचना गर्दै जान्छु ।

अंग्रेजहरुले भारतीयहरुको निंति शिक्षाको जो व्यवस्था गरे त्यो दूषित थियो । सोह्र वर्षको परिश्रमले एम्० ए० । दश वर्ष ता भाषाको जानिफकारी मै बित्दछ । तैपनि भाषा जानिसकेको हुँदैन । शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा नै हुनुपर्छ । नेपाली भाषाद्वारा नै संपूर्ण विषयको शिक्षा दिनुपर्छ ।

भिन्न भिन्न बालकको रुचि, सोक्ष मस्तिष्क भिन्न भिन्न हुन्छ । अतः उ जे पढ्न, सिक्न, जान्न चाहन्छ त्यही पढोस, सिकोस्, जानोस् । यस विषयमा आमा बाबुहरुले कुनै प्रकारको नियन्त्रण नगरून् । विद्याको विषयमा उ स्वतन्त्र छ । वर्तमान शिक्षा-प्रणालीको वृहत् दोष यही हो--विश्वविद्यालय यो यो विषय अनिवार्य छ भनेर तोकिदिन्छ, चाहे त्यो विषय बालकहरुको रुचिको अनुकूल होस् या प्रतिकूल । विद्यार्थीले, विवश, त्यो विषय पढ्नैपर्छ । लाखौं बालकहरू, अनिच्छाको विषय पढ्न नसकेर, स्कूलबाट भागेका छन्, आफ्नो जीवन नै नष्ट

गरेका छन् । एकातिर विश्वविद्यालयको यस्तो निर्दय दबाव छ, अर्कोतिर संरक्षकहरुको प्रभाव छ । बालक मास्टर हुन खोज्छ, संरक्षक पण्डित गराउन खोज्छन् । बालक संगीतज्ञ हुन चाहन्छ, संरक्षक सुब्बा गराउन चाहन्छन् । बालक कवि हुन इच्छा गर्छ, संरक्षक कप्तान गराउन इच्छा गर्छन् । यो संघर्षमा कथंकदाचित् बालकले जित्योभने ता सफल भएर निस्कन्छ, हार्योभने उभन्दा असफल व्यक्ति फेरि आर्को कुनै हुँदैन । उसको मन मर्छ, भावहरु मूर्च्छित हुन्छन्, अन्त्यमा जीवन नै बरबाद हुन्छ । बालकको इच्छाको विरुद्ध शिक्षा दिने संरक्षकहरु आत्मीय होइनन्, घातक हुन् ।

पुराना विचारका मानिसहरु अझ पनि भन्दैछन् स्वास्नी-मानिसहरुलाई शिक्षा दिनुहुँदैन । यिनीहरुले लेख्न पढ्न जाने भने चिठीपत्र ओहोरदोहोर गर्छन् । र बिग्रन्छन् । यो क्या हो ।।। शिक्षित पुरुषहरु भने नबिग्रने स्त्रीहरु मात्र बिग्रने ? यो त असंगत कुरा भयो । वस्तुतः शिक्षाले चाहे पुरुष चाहे स्त्री सबैलाई व्यभिचारबाट बचाउंछ, चरित्रनिर्माण गर्छ । वर्तमान समयमा जति बिग्रेका आइमाईहरु छन् ती सब अशिक्षाकै

कलुषित फल हुन् । शिक्षा पाएका स्त्रीहरुमा आफ्नो घर-व्यवहार सुचारु रूपले चलाउन सक्ने क्षमता हुन्छ ।

हरेक बालकको निंति बाबु त एउटा परचकी पाहुनातुल्य हो । उ दिनभरि खेती, व्यापार, नौकरीमा जान्छ, बेलुका आउंछ, खान्छ, सुत्छ, फेरि विहान उठ्छ, खान्छ, हिंडिहाल्छ । बालकले सारा समय व्यतीत गर्नुपर्छ आफ्नी आमाको साथ । यदि उसकी आमा भूत, प्रेत, बोक्सीमा विश्वास गर्ने प्रकृतिकी छन्भने बालक-लाई त्यही कुराको असर पर्छ र ऊ साँझ परेपछि झ्यालबाट हेर्न पनि डराउंछ । यदि उनी कथा पुराणको जानिफकार छन्भने बालक पनि त्यही कुरा जान्दै आउंछ । यदि उनी अझ उच्च शिक्षा पाएकी छन्भने बालक शैशवावस्था देखि नै विभिन्न विषयको ज्ञान प्राप्ति गर्दै गर्दै आउंछ । शिक्षित भनेको मानिस कुनै विश्वविद्यालयबाट उपाधि प्राप्त गरेर निस्केको व्यक्ति होइन । शिक्षित त्यो हो जसलाई हरेक विद्या, कलाको सम्यक् ज्ञान छ । पुरुषहरुको शिक्षाको आधार नै स्त्रीहरु हुन् । अतः पुरुषहरुले आफ्नै शिक्षाको निमित्त पनि स्त्रीहरुलाई शिक्षा दिनुपर्छ । आजकी बालिका, भोलि वधू,

पर्सि माता, निपर्सि पितामही हुन्छिन् । उनैको शिक्षा, उपदेशमा घरव्यवहार चल्न थाल्छ । हरेक बालकबालिकाको हृदयमा उनको प्रभाव गहिरोसित परेको हुन्छ--उनी शिक्षित भए शिक्षाको, अशिक्षित भए अशिक्षाको ।

अध्ययनको निमित्त वैकल्पिक विषयको संख्या जहांसम्म हुन सक्छ बढी हुनुपर्छ । जस्तै--साहित्य, इतिहास, गणित, भूगोल नागरिकशास्त्र, राजनीतिशास्त्र, भारतीय भाषाहरु, प्राचीन भाषाहरु, पाश्चात्य भाषाहरु, व्यापार वाणिज्य, भौतिक विज्ञान, रसायनशास्त्र, भू-गर्भविज्ञान, अंतरिक्ष विज्ञान, ज्योतिष-शास्त्र, खगोलशास्त्र, कृषिशास्त्र, वनस्पतिशास्त्र, उद्यानशास्त्र, संगीत, चित्रकला, सिकर्मी काम, धातुको काम, कताइ बुनाइ रंगाइको काम, सूजीकारी र बुट्टा रफू भर्ने काम, प्राणीशास्त्र, अर्थशास्त्र, तर्कशास्त्र, मनोविज्ञान, अध्यात्म विज्ञान, स्वास्थ्य विज्ञान, शरीरशास्त्र, शिक्षणकला, पकाउनाकला, कवायद शिक्षा, धर्मशास्त्र, आचारशास्त्र , जिल्दबन्दी, घरेलु उद्योग, ऐन(प्रेस्ता,) वैद्यशास्त्र, पाकशास्त्र, संततिपालन इत्यादि । पुरुष र स्त्रीमा प्रकृतिले सब कुराको समानता गरिदिएकी छन् तापनि

केही कुराको त असमानता पनि छ । जस्तै नाक, मुख, आंखा, कान, हात, गोडा, मुटु, कलेजो, फोक्सो दुवैका एकैनास छन् तर पुरुषमा जुंगा दाह्री, स्त्रीमा अभाव, इन्द्रियको भिन्नता, गर्भाशय कुनै कुराको असमानता पनि देखिन्छ । त्यस्तै प्रकार यी उपर्युक्त विषयहरु दुवै थरीले समान भावले पढ्न पाउछन् तर कवायद शिक्षा भन्ने स्त्रीलाई दिन हुँदैन, उनीहरु खेलकुद, हलुका कसरत गर्छन् । सबै जातिमा पुरुषको भन्दा स्त्रीको शरीर सुन्दर र सुकोमल हुन्छ । उनीहरुको हृदय पनि पुरुषको भन्दा नरम र भावुक हुन्छ । अतः उनीहरुलाई, कवायद शिक्षा, बन्दूक तोपको कडा काम हामीले दिनुहुँदैन, गुलाफको फूललाई बलेको आगोमा होमिदिन हुँदैन । नौनीले पत्थरको काम गर्न पनि सक्दैन । घाम-पानी सहेर कवायद, रात-दिनको जत्रतत्र पालो पहरा, यो काम उनीहरुबाट हुँदैन । हुनत भगवती आदि शक्तिले संग्राममा स्वयं सारा दैत्यहरुलाई मारेकी थिइन्, विजय प्राप्त गरेकी थिइन् । पुराण, इतिहासमा पनि स्त्रीहरुको वीरत्व देखिन्छ तथापि उनीहरुलाई यो कठोर कार्यबाट वंचित गराउनु नै उचित । युद्धकालमा पुरुषहरु मैदानमा लड्न

जान्छन् । त्यस बेला स्त्रीहरूले आफ्नो देशभित्रको समुचित व्यवस्था गरून् । उनीहरूको निमित्त कवायद शिक्षाभन्दा आवश्यक विषय संतति-पालनको छ ।

संसारका सबै कुरामा गुण पनि छ दोष पनि । नजाने अमृतमा विष छ, जाने विषमा अमृत छ । सहशिक्षाको विषय पनि ठीक यस्तै हो । सहशिक्षाबाट बालक, बालिकालाई पढ्न सुगमता हुन्छ । एउटै घरका दिदीभाइ या दाजुबहिनी संगसंगै जान्छन्, एउटै स्कूलमा या क्लासमा बस्छन्, पढ्छन्, आउंछन् । पारस्परिक सहायता, प्रतिद्वन्द्विताबाट पनि ज्ञानको वृद्धि हुन्छ । फेरि सहशिक्षाको मूल दोष यो छ यसबाट व्यभिचार बढ्न थाल्छ, अध्ययनको सट्टा गुप्तमिलन, गुप्तभोजन चल्न थाल्छ । त्यसकारण निम्न कक्षाका छात्र छात्राहरू जो करीब बाह्र वर्षभित्रका छन् सहशिक्षा पाउन सक्छन् । त्यसपछि उनीहरूमा अध्ययनको साथ-साथ उच्छृंखलता पनि बढ्न थाल्छ । अनि सहशिक्षाबाट हानिसिवाय लाभ केही हुंदैन । फेरि, त्यसपछि गएर जब उनीहरू उच्चतम कक्षामा पुग्छन्, पूर्ण शिक्षित र वय परिपक्व हुन्छन्, पुनः सहशिक्षाको आवश्यकता हुन्छ । त्यस बखत उनीहरूमा

此为试读，需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

उच्छृंखलता हुँदैन, बरु गंभीर प्रेम हुन सक्छ । उनीहरु तब त्यहां आफ्नो जीवनभरको निमित्त संगी या संगिनी छान्ने मौका पनि पाउंछन् । त्यो त राम्रो कुरा हो ।

कति मानिसहरु उच्च शिक्षा प्राप्त गर्न चाहन्छन् । तर दिनभरी नोकरीले बद्ध छन् । तिनीहरुको निमित्त " प्रभात पाठ-शाला" हुनुपर्छ । " रात्री पाठशाला" भन्दा--" प्रभात पाठशाला" नै उत्तम । उसमा दिनभरी थाकेको मस्तिष्क, अन्धकार मार्ग, बत्तीको खर्च, राती घरमा जहान बच्चालाई एक्लै छोड्नुपर्ने हुन्छ । यसमा सबलाई सब कुराको अनुकूल पर्छ ।

देशभरका पढ्न चाहना गर्ने अन्धाहरुलाई पनि, एकै ठाउंमा एकत्रित गरेर, एउटा " अन्धाश्रम" खोलिदिनुपर्छ । त्यहां उनीहरु-लाई भोजन र वस्त्र पनि मिलोस् तथा शिक्षा पनि--विशेषत: धार्मिक । बाह्य चक्षु बन्द भएका उनीहरुको, शिक्षाले, आन्तरिक चक्षु खोलिदिन्छ ! त्यसैबाट उनीहरु इहलोक र परलोक-को झलक पाउंछन् ।

निदान, शिक्षासम्बन्धी विषयमा हाम्रो नेपालको लागि सबभन्दा जरूरी कुरा यो छ--तराईका बासिन्दाहरुको निंति

गाउंगाउंमा, नेपाली भाषा पढाउने पाठशाला खोल्नु । जहांसम्म हामी यसको सुप्रबन्ध गर्दैनौं हाम्रो शिक्षाविषयक सम्पूर्ण कार्य अपूरो नै हुन्छ । यो काम, आकाशमा मेघ उडेको जस्तो, मन्द मन्द गतिले गर्ने होइन, बिजुली चम्केको जस्तो द्रुत गतिले गर्नु पर्छ । यसको निमित्त चाहे जतिसुकै धेरै धन खर्च होस्, त्यसमा हामीले तिलभर चित्त दुखाउनु हुंदैन । ढीलो भइसक्यो, सूर्य डुबिसके । अझ पनि केही आलोक बांकी नै छ, अन्धकारले छोपिसकेको छैन । गरौं । गर्न सकिन्छ ।

नयां शव्दहरु

उन्नत	(वि०)	提高的，进步的，发达的
प्रसूति गृह सुत्केरी कोठा)	(ना०)	产房
विस्तीर्ण	(वि०)	广阔的，巨大的
अदब	(ना०)	礼貌，尊敬，拘束，约束
विनय	(ना०)	驯服，顺从，谦恭
सहनशीलता	(ना०)	宽容，忍耐，刚毅

दिव्य	(वि०)	奇异的，美好的，超人的，神的
अतएव (अत:)	(क्रि० वि०)	因此，也就是
परार्थ	(वि०)	仁慈的，博爱的，利人的
विकलित	(वि०)	不安的，焦急的
मदान्ध	(वि०)	骄傲的，目空一切
जानिफकारी	(ना०)	理解，明白
बिल्दनु	(अक्रि०)	耗费，花费
अनिच्छा	(ना०)	不情愿，被迫
कथंकदाचित्	(क्रि० वि०)	如果，大概，也许，可能
मूर्च्छित	(वि०)	昏迷的，痴呆的
असंगत	(वि०)	荒唐的，不适当的
कलुषित	(वि०)	污染的，被玷污的
लुभारू	(वि०)	嗜好的
परचक्री	(वि०)	外人的，无血缘关系的
व्यतीत	(वि०)	过去的，逝去的
वोक्सी	(ना०)	女巫
प्रकृति	(ना०)	本性，性情

पुराण	(ना०)	往事书，古代的
शैशव	(वि०)	童年的，儿童的
निपर्रि	(क्रि० वि०)	以后，将来
पितामही	(ना०)	祖母
उपदेश	(ना०)	劝告，知识，教育
पाश्चात्य	(वि०)	西方的，西欧的
खगोलशास्त्र	(ना०)	天文学
उद्यानशास्त्र	(ना०)	园艺学
कताइ बुनाइ रंगाइ	(ना०)	纺织，染色
बुट्टा रफ्फू	(ना०)	图案，设计
प्राणीशास्त्र	(ना०)	生物学
अध्यात्म	(ना०)	心理学，形而上学
मुद्रणकला	(ना०)	印刷术
आचारशास्त्र	(ना०)	民俗学
जिल्दबन्दी	(ना०)	包装，装璜
श्रेस्ता	(ना०)	统计，条款
संतति	(ना०)	后代

गर्भाशय	(ना०)	子宫
सुकोमल	(वि०)	美丽的，温柔的，迷人的
भगवती	(ना०)	文艺女神（印）
दैत्य	(ना०)	魔鬼，巨人
वीरत्व	(ना०)	英勇，刚毅，大丈夫气概
तथापि	(संयो०)	但是，仍然
वंचित	(वि०)	被分开的，被剥夺的
सुगमता	(ना०)	可以通过，能实现
व्यभिचार	(ना०)	淫乱，放荡，腐化
उच्छृंखलता	(ना०)	任性，放荡，放肆，盲动
वय	(ना०)	年纪，年龄
परिपक्व	(वि०)	成熟的，现成的，能干的
संगी संगिनी	(ना०)	夫妻
बद्ध	(वि०)	被捆绑的，被束缚的
प्रभात	(ना०)	早晨，黎明
एकत्रित	(वि०)	集中的，会集的
इहलोक	(ना०)	今生，今世

परलोक (ना०) 来世，天堂，天国

निदान (क्रि० वि०) 最后，终于，归结

आलोक (ना०) 光亮，光线，照明

टिप्पणी

१. शिक्षित भनेको मानिस कुनै विश्वविद्यालयबाट उपाधि प्राप्त गरेर निस्केको व्यक्ति होइन ।

这里所指的受过教育的人，并不是指那些毕业于学校的人（接受学校教育的人）。

२. अध्ययनको निमित्त वैकल्पिक विषयको संख्या जहाँ सम्म हुन सक्छ बढी हुनु पर्छ ।

为了学习的提高，选修课程应尽可能多开设一些。

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com